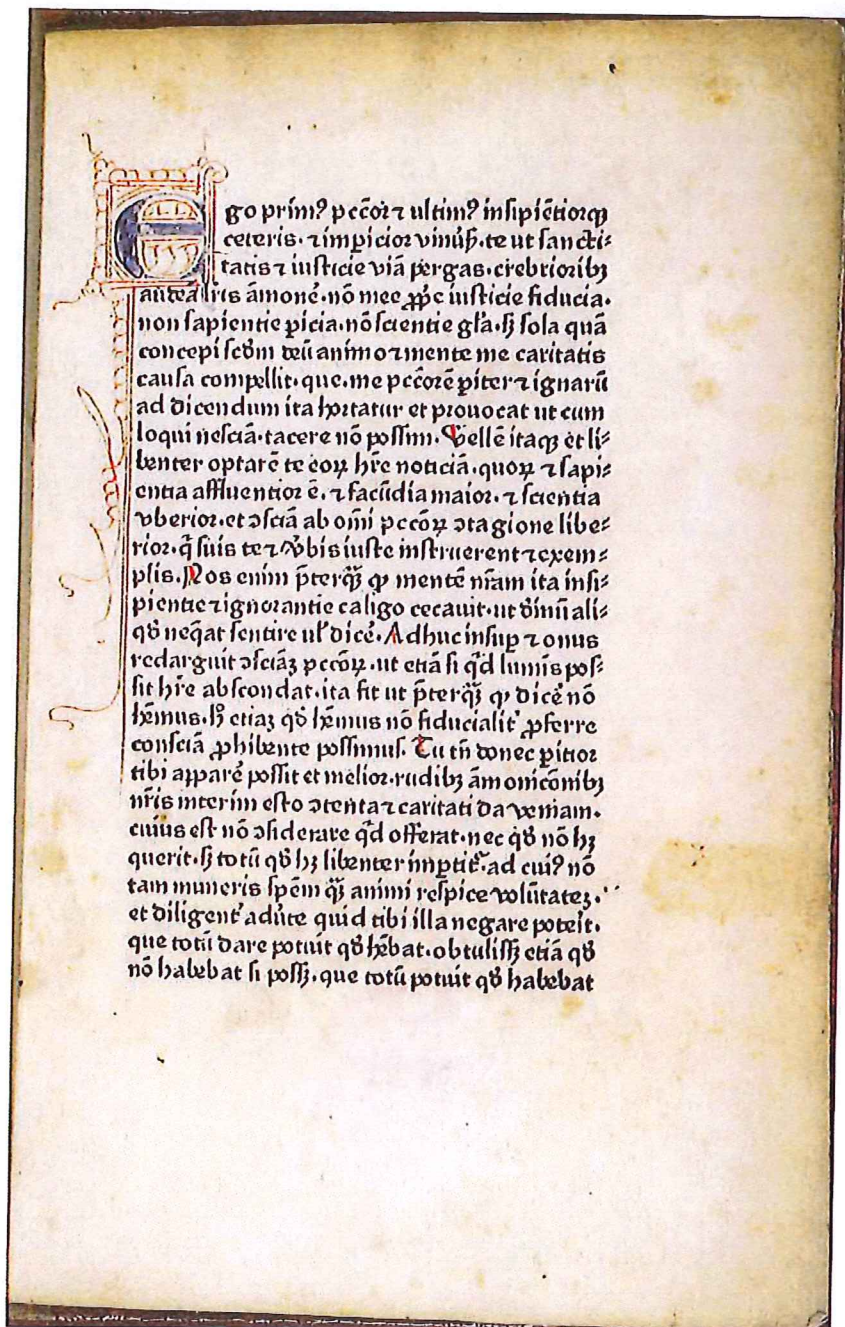

NA JARENLANG ONDERZOEK te hebben verricht naar een manier om boeken op mechanische wijze te vermenigvuldigen, ontwikkelde Johann Gensfleisch, alias Gutenberg, halverwege de vijftiende eeuw in Mainz de techniek van het drukken met losse letters. De wens van de uitvinder bestond erin een bijbel te drukken. Aangezien hij voor die onderneming een enorm kapitaal nodig had, deed hij een beroep op een geldschieter – Johann Fust – die bereid was een grote som geld te investeren. Ze kregen versterking van nog een derde figuur, de kalligraaf Peter Schoeffer, die heel wat kennis inbracht. De beroemde Gutenbergbijbel, ook '42-regelige bijbel' genoemd, verscheen omstreeks 1454-1455 in dit atelier. Na de publicatie kwam er snel een einde aan de samenwerking tussen Fust en Gutenberg, officieel omdat eerstgenoemde het geïnvesteerde geld wilde terugkrijgen. Sommigen zagen daarin echter een poging om de uitvinder van de boekdrukkunst aan de kant te schuiven! Uiteindelijk drukte Gutenberg nog enkele boeken voor eigen rekening, terwijl Fust en Schoeffer de productie voortzetten in het atelier waar de boekdrukkunst het licht had gezien. Hun bondgenootschap werd overigens bezegeld toen Peter Schoeffer in het huwelijk trad met de dochter van Johann Fust.

Helaas bezit de Koninklijke Bibliotheek de 42-regelige bijbel niet. Wel bewaart ze een getuigenis van de samenwerking tussen Fust en Schoeffer: het gaat om een volledig exemplaar, in uitstekende staat, van *De vita christiana* dat beiden omstreeks 1465-1466 publiceerden. Dit traktaat over het christelijke leven, dat lange tijd aan de H. Augustinus werd toegeschreven, lijkt te zijn ontstaan in de omgeving van de Pelagiaanse controverse. Deze heterodoxe theorieën, die Pelagius in de vierde eeuw ontwikkelde en die de bisschop van Hippo op felle wijze bestreed, minimaliseerden de invloed van de goddelijke genade ten opzichte van de menselijke wil. We kunnen ons dan ook

de vraag stellen of dit het eerste heterodoxe boek is dat ooit werd gedrukt.

Met de aankoop van de verzameling van Henri Helbig verwierf de Koninklijke Bibliotheek van België niet alleen de editio princeps van *De vita christiana*, maar ook het allereerste boek in kwartoformaat dat ooit werd gepubliceerd en het oudste gedrukte boek uit haar bezit. € RA

LITERATUUR

Polain 1932-1978, nr. 427, Lehmann-Haupt 1950, Deutsche Literatur 1978, Bechtel 1992.